מבררת הגמרא: עַד כַּמָּה מועט יהא גילו של התינוק, ונחוש שהוא כבר מכיר את אמו ואינו רוצה לינק מאחרת, ונחייבה להניקו.

מבארת הגמרא: אָמַר רָבָא, אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, אָמַר רַב, אם הוא כבר בן שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים יש לחוש שמכירה, אך פחות מכך אינו מכירה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מבן שְׁלֹשִׁים יוֹם יש לחוש שמכירה. וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מבן חֲמִשִּׁים יוֹם. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַבַּיי, הֲלָכָה כְּרַבִּי יִצְחָק כשיעור שֶׁאָמַר מַשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן, מבן חמשים יום.

מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובנים דבריהם של רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן, שחושששים מגיל חמישים יום או שלשה חדשים, דִּכְלָל חַד וְחַד – כל תינוק ותינוק כְּי חוֹרְפֵיהּ – כפי חריפותו, ונחלקו מה הוא שיעור הזמן שרוב התינוקות מכירים את אמותיהן. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל, האומר שמגיל שלשים יום כבר יש לחוש שמכירה, כִּי הַאי גַּוְונָא מִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – וכי מצוי תינוק כזה שמכיר את אמו כשהוא בן שלשים יום.

הגמרא מביאה לשון אחרת, שאכן לא אמר שמואל שיעור זה: כִּי אָתָא – כשבא רַבִּי בַּר יְחֶזְקֵאל מארץ ישראל לבבל, אָמַר, לֹא תְּצִיתִינְהוּ לְהָנֵי בָּלְלֵי דְּבָרַיָּיל – אל תשמעו ותקבלו את אותם כללי הלכות שכלל יְהוּדָה אָחִי מִשְׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אלא חָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, אין הדבר תלוי בגיל התינוק, אלא חיובה להניקו הוא כָּל זְמַן שֶׁמַּכִּירָה.

מביאה הגמרא מעשה המבאר כיצד בודקים אם התינוק מכירה: מעשה בְּהָהִיא – באשה גרושה דַּאֲתָאי לְקַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל – שבאה לפני שמואל, מחמת שסירבה להניק את בנה. אָמַר לֵיהּ שמואל לְרַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף, זִיל בָּרְקֵיהּ – לך בדוק אותה, אם התינוק מכירה והיא חייבת להניקו. אֲזַל – הלך רב דימי בר יוסף, אוֹתְבֵהּ בְּרֵישֵׁי דְּנָשֵׁי – הושיב אותה בשורה אחת עם נשים אחרות, וְשַׁקְלֵיהּ לִבְרֵיהּ וְקָמְחַדַּר לֵיהּ עֲלֵיהוּ – ולקח את בנה והעבירו לפני כולן, כִּי מָטָא לְגַבָּהּ, חֲוַת קָא מְסַנֵּי לְאַפָּהּ – כשהגיע עם התינוק ליד אמו, הביט התינוק אל פניה, כְּבְשַׁתְנְחֵי לְעֵינָהּ מִינַּיהּ – החביאה האשה את עיניה ממנו, כדי שלא יכירנה. אָמַר לָהּ רב דימי בר יוסף, נְטַל עֵינָךְ, קוּם דְּרִי בְּרֵיךְ – הרימי עינייך, וקומי שאי את בנך, שכיון שהוא מכירך עלייך להניקו.

שואלת הגמרא: אם התינוק סוּמָא – עיוור מִנָּא יָדַע – היאך הוא מכיר את אמו. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, סומא מכיר את אמו בְּרֵיחָא וּבְטַעֲמָא – לפי ריח האם או טעם החלב.

* * *

אגב כך שדיברה הגמרא בשיעור תחילת הכרת התינוק את אמו, מביאה הגמרא ברייתא עד מתי מותר לו להמשיך לינוק: תָּנוּ רַבָּנָן, יוֹנֵק תִּינוֹק וְהוֹלֵךְ, עַד שיהיה בן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ. מִכָּאן וְאֵילָךְ הרי הוא כְּיוֹנֵק שֶׁקֵּץ – כאילו יונק דבר משוקץ, דִּכְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יכול התינוק להמשיך לינוק אֲפִילּוּ עד שיהיה בן אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים, ורק אם פֵּירַשׁ מאמו והפסיק לינוק לְאַחַר שנהיה בן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, וְחָזַר שוב לינוק, הרי הוא כְּיוֹנֵק שֶׁקֵּץ.

הגמרא מקשה סתירה בין ברייתא זו לברייתא אחרת: אָמַר מַר בברייתא בדעת רבי אליעזר, היונק מִכָּאן – מבן עשרים וארבע חודש וְאֵילָךְ, הרי הוא כְּיוֹנֵק שֶׁקֵּץ. מקשה הגמרא: וּרְמִינְהִי – קשה על כך ממה ששנינו בברייתא אחרת, יָכוֹל היית לומר שיֵּהא חֲלֵב מְהֻלְבֵי שְׁתַּיִם – אשה, שמהלכת בשתי רגלים, טְמֵא – אסור באכילה. ומבארת הברייתא מדוע היינו סבורים לומר כן: וְדִין הוּא – יש לאסרו מקל וחומר, וּמָה בְּהֵמָה טמאה, שֶׁהַקַּלְתָּ בְּמַעֲנָהּ – שאינה מטמאה את הנוגע בה בחייה, הֶחְמַרְתָּ בַּחֲלָבָהּ לאוסרו, אָדָם, שֶׁהֶחְמַרְתָּ בְּמַעֲנֵהוּ, ששייכת באשה טומאת נדה, ומטמאת במגע, אֵינוֹ דִין שֶׁתַּחְמִיר בַּחֲלָבוֹ לאסרו. תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא יא ד) 'אַךְ אֶת זֶה לא תאכלו וגו' אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֶה גֵּרָה הוּא', ודורשים מייתור הלשון 'הוא', שרק הוא – הגמל, טָמֵא, וְאֵין חֲלֵב מְהֻלְבֵי שְׁתַּיִם טָמֵא, אֲבָל טָהוֹר.

הברייתא מבארת מנין שגם דם אדם מותר: יָכוֹל היית לומר, אוֹצִיא רק אֶת הֶחָלָב של מהלכי שתים מכלל איסור בהמה טמאה, להתירו באכילה, משום שבאיסור החלב יש קולא, שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כַּבֵּכֶל – שלא נאסר חלבן של כל הבהמות, שהרי חלב בהמה טהורה מותר באכילה, ולכן יש להתיר אף חלב אשה, וְלֹא אוֹצִיא מכלל איסור אֶת הַדָּם של האדם, כיון שֶׁהוּא שָׁוֶה כַּבֵּכֶל, שהרי אף דם של בהמה טהורה אסור, ואם כן נאסור אף דם אדם באכילה. תַּלְמוּד לוֹמַר 'הוא', רק הוּא – חלב בהמה טמאה טָמֵא, וְאֵין דָּם מְהֻלְבֵי שְׁתַּיִם טָמֵא, אֲבָל טָהוֹר. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת שלדברי ברייתא זו אֲפִילּוּ מְצוֹצֵי פְּרִישָׁה אֵין בּוֹ – אף מדרבנן אין מצוה לפרוש מחלב ודם אדם, ונמצא שברייתא זו היא שלא כדברי הברייתא הראשונה, האוסרת חלב אשה לאחר עשרים וארבעה חודש. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – הברייתא המתירה חלב אשה באכילה עוסקת בִּדְפָרִישׁ – שפירש החלב מגוף האשה, ונמצא בכלי, שבאופן זה הוא מותר אף מדרבנן. וְהָא – הברייתא האוסרת לינוק אחר עשרים וארבעה חודש, מדובר דְּלֹא פָרִישׁ, אלא יונק מגופה, ואת זה אסרו חכמים, ואמרו שהוא כיונק שקץ.

הגמרא מבארת שלגבי דם הכלל הוא הפוך. מוסיפה הגמרא: וְחִלּוּפָא בָּדָם – לגבי דם האדם, מוחלף הוא הכלל, שאם פירש מהאדם, אסור באכילה, ובעודו בגוף האדם, מותר. כְּדְרַבָּנַיְיא, דָּם אדם שֶׁנמצא עַל גַּבֵּי כְּבָר לחם, שנשך את הכבר ולכלכו בדם שהיה בפיו, אסור לאוכלו, אלא נוֹרְרוּ מהלחם, וְאוֹכְלוֹ ללחם, כדי שלא יסברו שאכל דם בהמה. אך דם שֶׁיֵּשׁ לאדם בֵּין הַשִּׁנַּיִם, מוֹצְצוֹ ובולעו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לאיסור, שאף מדרבנן מותר, שהרי אין אדם רואהו.

* * *

הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא: אָמַר מַר, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מותר לתינוק לינק אֲפִילּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים. מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא בברייתא אחרת, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מותר לתינוק לינק אֲפִילּוּ אם חֲבִילְתּוֹ עַל כְּתֵיפָיו, ומשמע שזהו בגיל גדול ביותר. מתרצת הגמרא: אִידִי וְאִידִי – זה וזה, גיל ארבע וחמש, וחבילתו על כתיפו, חַד שִׁיעוּרָא – שיעור אחד הוּא, אך מעבר לגיל חמש אסור.

פוסקת הגמרא את ההלכה: אָמַר רַב יוֹסֵף, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שמותר לינוק אפילו עד גיל ארבע וחמש, ורק אם פירש לאחר עשרים וארבע חודש, אסור להחזירו לינק.

* * *

הגמרא דנה בענין יניקה בשבת לחולה: תַּנְיָא, רַבִּי מָרִינוּס אוֹמֵר, אדם הנוֹנֵחַ – זועק מכאב לב, ורפואתו לשתות חלב עז, יוֹנֵק – מהעז חָלָב בְּשַׁבָּת. מפרשת הגמרא: מַאי טַעֲמָא, משום שהיוֹנֵק, מְפָרֵק כְּלַאחַר יָד הוא, כלומר, אף שחליבה בשבת היא מלאכה דאורייתא, שהוא מפרק את החלב מהגוף וזו תולדה של 'דש', שמפרק את גרעיני החטה מהשיבולים, מכל מקום כשיונק הרי הוא עושה מלאכה בשינוי, שמפרק את החלב בפיו ולא בידו, וְאף שגם מלאכה כזו אסורה מדרבנן, בְּמָקוֹם צַעֲרָא – במקום שיש לאדם צער, כגון כאן שהוא גונח מכאב לבו, לֹא גָּזְרוּ רַבָּנָן איסור. מסיקה הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, הֲלָכָה כְּרַבִּי מָרִינוּס.

* * *

אגב המימרות שהובאו לעיל שפסקם רב יוסף להלכה, מביאה הגמרא ברייתא נוספת שפסק רב יוסף כמותה: תַּנְיָא, נַחוּם אִישׁ גַּלְיָא אוֹמֵר, צִינּוֹר המוליך את מי הגשמים מן הגג לקרקע, שֶׁעָלוּ בּוֹ קַשְׁקְשִׁין – שהתאספו בתוכו קשים ועשבים, ומונעים את המים מלירד, והמים מתפשטים על הגג ודולפים לבית, ואסור להוציאם בידים, מְמַעֲכָן בְּרַגְלוֹ בְּצִנְעָא – כשאין רואים בְּשַׁבָּת, כדי שישובו המים ויקלחו מן הגג דרך הצינור, ולא יזיקוהו, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אף לאיסור דרבנן. מפרשת הגמרא: מַאי טַעֲמָא מותר הדבר, משום שכשעושה כן ברגלו מְתַקֵּן כְּלַאחַר יָד [–בשינוי] הוּא, שהרי הדרך

המשך בעמוד רכד

היא להוציאם בידים, וְכיון שתיקון כלאחר יד אסורו מדרבנן, **בִּמְקוֹם פְּסֵידָא** – הפסד, שהמים עשויים להזיק את ביתו, **לֹא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן**. מסיקה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף, הֲלָכָה כְּנַחוּם אִישׁ גַּלְיָא.**

* * *

הגמרא חוזרת לדון בשיעור היתר היניקה. שנינו בברייתא: ׳רבי יהושע אומר [שהתינוק יונק] אפילו ארבע וחמש שנים. **פֵּירַשׁ לְאַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, וְחָזַר, כְּיוֹנֵק שֶׁקֵּץ׳**. מבררת הגמרא: **וְכַמָּה** זמן הוא שיעור הפרישה, שאחריו אסור להחזירו לינק. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא, אָמַר שְׁמוּאֵל, שְׁלֹשָׁה יָמִים**, אך בפחות מכך אין זו פרישה ומותר להחזירו. **אִיבָּא דְּאָמְרֵי** – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, שאין זו מימרא של רב יהודה בר חביבא בשם שמואל, אלא **תָּנֵי** [–שנה] **רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא** ברייתא זו **קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, שהשיעור הוא שְׁלֹשָׁה יָמִים.**

* * *

הגמרא מביאה ברייתא בענין חיוב האשה להניק את בנה: **תָּנוּ רַבָּנָן**, אשה המֵינֶקֶת את בנה, **שֶׁמֵּת בַּעֲלָהּ בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ לְלֵידַת הַתִּינוֹק, הֲרֵי זוֹ לֹא תִתְאָרֵם, וְלֹא תִינָּשֵׂא**

עַד שֶׁיֹּאמַר הַתִּינוֹק בֶּן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, שֶׁזֹּהוּ זְמַן יְנִיקָתוֹ, וְיֵשׁ לַחוּשׁ שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתִצְטָרֵךְ לְגַמּוֹל אֶת בְּנָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר לְהַנְשִׂא בְּשִׁמּוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ מֵהַלֵּידָה, כֵּיוָן שֶׁזֹּהוּ הַזְּמַן הַנִּצְרָךְ לִיְנִיקָתוֹ. אָמַר רַבִּי נָתָן בַּר יוֹסֵף, הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וְהֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל, כְּלוֹמַר, בְּמַחְלוֹקֶת זוֹ מִמֵּשׁ נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים שִׁצְרִיכָה לְהַמְתִּין עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֲנִי אֲכָרִיעַ – אפרש את דבריהם, לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, מוּתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא כבר בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד חֹדֶשׁ מֵהַלֵּידָה, וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ, מוּתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא כבר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ. והטעם, לְפִי שֶׁאִם אם תתעבר, אֵין הֶחָלָב נֶעֱכָּר – נעשה עבור ואינו ראוי לתינוק, אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים של עיבור.

הגמרא מביאה את דעת האמוראים להלכה: אָמַר עוּלָּא, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, שיכולה להנשא אחר שמונה עשר חודש. וְאָמַר מַר עוּקְבָא, לִי הִתִּיר רַבִּי חַנִינָא לְשֶׁאת אלמנה לְאַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ לְלֵידָתָהּ, והיינו כדברי רבן שמעון בן גמליאל בשיטת בית הלל.

מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אֲרִיסָיו דְּאַבָּיֵי אִתָּא לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי – אריסו של אביי בא לפניו, וְאָמַר לֵיהּ – שאלו, מַהוּ – האם מותר לֵיאָרֵס אלמנה בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ ללידת התינוק מבעלה הקודם. אָמַר לֵיהּ אביי, מותר הדבר מכמה ראיות, חָדָא, דִּבמחלוקת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה, הָלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְעוֹד, שבמחלוקת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, הָלְכָה כְּבֵית הִלֵּל. וְעוד, שהרי אָמַר עוּלָּא, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְעוד, שהרי אָמַר מַר עוּקְבָא, לִי הִתִּיר רַבִּי חַנִינָא לְשֶׁאת אלמנה לְאַחַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ. ואם כן, כָּל שֶׁכֵּן דְּאִתָּ – שאתה, שאינך רוצה לישא, אלא רק לֵיאָרֵס, שמותר לך.

אמנם כִּי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף – כשבא אביי לפני רב יוסף רבו, וסיפר לו את המעשה, אָמַר לֵיהּ רב יוסף, רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ – אמרו שניהם דין זה, צְרִיכָה לְהַמְתִּין עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, חוֹשׁ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ, וְחוֹשׁ מִיּוֹם שֶׁנֶּאֱרְסָה בּוֹ, ומבואר בדבריהם שצריכה להמתין עשרים וארבעה חודש, ואף לגבי אירוסין צריכה להמתין. כששמע זאת אביי, רָתַח בָּתְרֵיהּ תְּלָתָא – ויש אומרים, פָּרְסֵי – רץ אחרי האריס שלש פרסאות, וְאָמְרֵי לֵהּ – ויש אומרים, שרץ אחריו פַּרְסָא בְּחָלָא – פרסה אחת בחול, שקשה יותר לרוץ בו, כדי לומר לו להמתין מליארס עד שיעברו עשרים וארבעה חדשים, וְלֹא אַדְּרֵכֵיהּ – אך לא השיגו.

מחמת מעשה זה אָמַר אַבָּיֵי, הַאי מִילְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנַן – דבר זה שאמרו חכמים, שֶׁאֲפִילּוּ להורות שמותר לאכול בֵּיעָתָא בְּכוּתְּחָא – ביצה יחד עם כותח, שהוא מאכל שיש בו חלב, ודין פשוט הוא שאין בזה משום איסור בשר בחלב, לֹא לִישָּׁרֵי אִינִישׁ בְּמָקוֹם רַבָּיהּ – לא יורה בו אדם היתר במקום רבו, לֹא אמרו זאת רק מִשּׁוּם דְּמֵיחֲזֵי כְּאַפְקֵרוּתָא – שנראה הדבר כחוצפה, שמורה הלכה במקום רבו, אֶלָּא אף מִשּׁוּם דְּלֹא מִסְתַּיְיעָא מִילְּתָא לְמֵימְרָא – שאין סייעתא דשמיא להורות כהלכה, דְּהָא אֲנָא הֲוָה נָמֵירְנָא לֵיהּ לְהָא – שהרי אני למדתי את דינם דְּרַב וּשְׁמוּאֵל, וְאַפִּילּוּ הָכִי כיון שהוריתי במקום רבי לֹא מִסְתַּיְיעָא לִי מִילְּתָא לְמֵימַר – לא היה לי סייעתא דשמיא להורות כהלכה.

* * *

הגמרא מביאה ברייתא בדיני היתר נישואי מינקת: תָּנוּ רַבָּנָן, אף שאסור לאלמנה להנשא עד עשרים וארבעה חדשים מהלידה, מכל מקום אִם נָתְנָה בְּנָהּ לְמֵינֶקֶת אחרת, אוֹ גְּמָלַתּוּ לבן מלינוק חלב, אוֹ שמת הבן, מוּתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא מִיָּד, כיון שבאופנים אלו בין כך אינה מניקה.

מביאה הגמרא מעשה: רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, סָבוּר לְמֵיעֲבַד עוּבְדָּא כִּי הָא מַתְנִיתָא – חשבו לעשות מעשה כברייתא זו, להתיר לאלמנה לינשא תוך עשרים וארבעה חדשים ללידתה, כששכרה מינקת. אָמְרָה לְהוּ הַהִיא סָבְתָּא, בְּדִידִי הֲוָה עוּבְדָּא – בי היה מעשה, שהתאלמנתי, וְאָסַר לִי רַב נַחְמָן להינשא בתוך עשרים וארבעה חודש מהלידה, אף שמסרתי בני למינקת.

מקשה הגמרא: אִינִי – האם כך הוא, בתמיה, וְהָא – והלא רַב נַחְמָן עצמו שָׁרָא לְהוּ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא – התיר לאלמנות שהיו בבית ריש גלותא, להנשא תוך עשרים וארבעה חודש ללידתם, אחר ששכרו מיניקות. מתרצת הגמרא: שַׁאנִי – שונה הדבר בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא, דְּלֹא הָדְרֵי בְּהוּ – שמי שהשכיר עצמו לעבוד אצלם לא יחזור בו, כיון שאנשים פוחדים מהם, והרי זה כודאי שיהיה לתינוק חלב כל עשרים וארבעה חודש. אך בשאר נשים, יש לחוש שמא המינקת תחזור בה, ושוב לא יהיה לו מה לאכול.

מקשה הגמרא: אָמַר לְהוּ רַב פַּפָּי לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, וַאֲתוּן – ואתם, שבאתם להתיר נישואין בתוך עשרים וארבעה חודש על ידי מסירה למינקת, לולי עדותה של ההיא סבתא, וכי לֹא תְּסַבְּרוּהָ מֵהָא דְּתַנְיָא – אינכם סוברים שיש ללמוד מהברייתא שדבר זה אסור, ששנינו בברייתא לגבי אשה שנתאלמנה או נתגרשה, שצריכה להמתין שלשה חדשים לפני שתינשא לאחר, כדי שיוכר אם מעוברת היא מהראשון, שאם לא כן יש לחשוש שתלד לאחר שבעה חדשים ולא נדע אם הבן הוא מהראשון ונולד לתשעה או מהאחרון ונולד לשבעה, ועל זה אמרה הברייתא, הֲרֵי שֶׁהָיְתָה רְדוּפָה – רגילה רוב ימיה לֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ, וגם סמוך למיתת בעלה שהתה זמן רב בבית אביה, אוֹ שֶׁהָיָה לָהּ כַּעַס בְּבֵית בַּעְלָהּ ולא שימשה מיטתה, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין ומת שם, אוֹ שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לְמְדִינַת הַיָּם ומת שם, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ זָקֵן אוֹ חוֹלֶה שאינו ראוי להולידו, אוֹ שֶׁהָיְתָה היא עֲקָרָה, שכבר נישאת לשלשה אנשים ולא ילדה להם, והוחזקה עקרה, וְזֹקֵנָה, אֲיֵילוֹנִית – שאין לה סימני אשה, וְקַטָּנָה, שאינה ראויה לילד, וְהַמַּפֶּלֶת אַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ, שכעת ודאי אינה מעוברת, וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד – שנעקר רחמה. למרות שכל אלו ודאי אינן מעוברות, ולא שייך בהן הטעם להצריכם המתנה של שלשה חדשים, מכל מקום בּוֹזְלָן צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, לפי שגזרו אף על נשים אלו, משום נשים הראויות לילד, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אך רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לנשים אלו לֵיאָרֵס וְלִינָּשֵׂא מִיָּד, וסובר שלא גזרו בהן. וְאָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר בְּגֵירוּתָיו – בכל מקום שהוא מחמיר בגזירה מדרבנן. וכמו שלגבי שלשה חדשי הבחנה לא חילקו, אלא גזרו אף במי שאינה ראויה להריון, אף לגבי איסור המינקת לא חילקו, אלא אסרו אף על מי שאינה מניקה בפועל, וכגון שמסרה בנה למינקת אחרת. אָמְרֵי לֵיהּ – השיבו לו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב פפי, לָאו אַדַּעְתַּיְיהוּ – לא זכרנו דין זה.

פוסקת הגמרא את ההלכה: וְהִלְכְתָא, אם מֵת התינוק, מוּתָּר לה להנשא. אך אם גְּמָלַתּוּ מלינק, אָסוּר לה להנשא, מחשש שתגמול אותו לפני הזמן כדי להנשא, ויסתכן.

מביאה הגמרא את דעת החולק: מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, אֲפִילּוּ אם מֵת התינוק, נִמְּי אָסוּר לה להנשא, מחשש דִּלְמָא קָטְלָה לֵיהּ, וְאָזְלָא וּמְיַנְּסָבָא – שמא תהרגנו, ותלך ותנשא. ואכן הָוָה עוּבְדָּא – מעשה היה, וַחֲנַקְתֵּיהּ – חנקה האשה את בנה, כדי שתוכל להנשא. אך דוחה הגמרא ראיה זו: וְלֹא הִיא – אין זו ראיה, הַהִיא – אותה אשה שחנקה את בנה, שׁוֹטָה הֲוָאי [–היתה], דִּלְאַ עָבְדֵי נָשֵׁי דְּחַנְקָן בְּנֵיהוּ – שהרי אין רגילות שאשה תחנוק את בנה בשביל להנשא, ולכן אין חוששים לכך, ואם מת התינוק, רשאית האשה להנשא.

* * *

אגב ענייני מינקת, מביאה הגמרא ברייתא בענין חיובי המניקה בן חברתה בשכר: תָּנוּ רַבָּנָן, הֲרֵי שְׁנָתְנוּ לָהּ בֵּן לְהָנִיק בשכר, הֲרֵי זוֹ לֹא תָּנִיק עִמּוֹ לֹא את בְּנָהּ, וְלֹא את בֶּן חֲבֶרְתָּהּ, כדי שלא יתמעט חלבה. ואף אם פָּחְקָה כֵּימְעָא – קצבו בשכירותה לתת לה מעט מזונות, אוֹכֶלֶת – צריכה לאכול הַרְבֵּה, כדי שירבה חלבה, ולא תמיתנו. וְלֹא תֹּאכַל עִמּוֹ – עם התינוק, בתקופה שמניקה אותו, דִּבְרִים הָרָעִים לְחָלָב.

שנינו בברייתא: 'לֹא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה'. שואלת הגמרא: הַשְׁתָּא – עתה, אפילו את 'בְּנָהּ', אָמַרְתְּ לֹא – אסור לה

המשך בעמוד רכה

להניק, 'בֶּן חֲבֶרְתָּהּ' מִיבַּעְיָא – וכי צריך לומר שלא תניק. משיבה הגמרא: מַהוּ דְּתֵימָא – היית יכול לומר שלגבי בְּנָהּ הוּא – זהו הטעם שאסורה להניקו, משום דְּחַיִּים עִילָּוֵיהּ, מְמַצְיָא לֵיהּ טְפֵי – שמתוך שהיא מרחמת עליו ממצה לו יותר חלב ביניקתו, ויחסר חלב לתינוק ששכרוה עבורו, אֲבָל בֶּן חֲבֶרְתָּהּ, אִי לָאו דַּהֲוָה לָהּ מוֹתָר – לולי שהיה לה עודף חלב, לֹא הֲוָה מְמַצְיָא לֵיהּ, ויהא מותר לה להניקו, קָא מַשְׁמַע לָן – משמיעה לנו הברייתא שאין הדבר כן, אלא אף את בן חברתה אסורה להניק.

שנינו בברייתא: 'פְּקָקָה קֵימָעָא, אוֹכֶלֶת הַרְבֵּה'. מבררת הגמרא: מַהֵיכָא – מהיכן תקבל את המזונות שלא פסקו לה. משיבה הגמרא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מְשָׁלָהּ – משל עצמה.

עוד שנינו בברייתא: לֹא תֹאכַל עִמּוֹ דְּבָרִים הָרָעִים לַחלב. מבררת הגמרא: מַאי נִינְהוּ – מה הם אותם דברים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב כָּהֲנָא, בְּגוֹן כֻּשׁוּת – צמח שעושים ממנו שיכר, וְחָזִיז – עשבים של זרע תבואה, וְדָגִים קְמַנִּים, וַאֲדָמָה. אַבָּיֵי אָמַר, אסורה לאכול אֲפִילּוּ קָרָא וַחֲבוּשָׁא – דלעת וחבוש. רַב פָּפָּא אָמַר, אסורה לאכול אֲפִילּוּ (קרא) [קוֹרָא] – הרך שנוסף על ענף הדקל בשנה זו, וְכוּפְּרָא – תמרים קטנים. רַב אַשִׁי אָמַר, אֲפִילּוּ כַּמְכָא – כותח, וַהֲרָסָנָא – דגים מטוגנים בקמח וציר ושומן שלהם. מבארת הגמרא: מינים אלו שנמנו כאן, מִינַיְיהוּ פָּסְקֵי חֲלָבָא – יש מהם שגורמים שיפסק חלבה, ומִינַיְיהוּ – ויש מהם דְּעָכְרֵי חֲלָבָא – שעוכרים את החלב.

* * *

אגב אותם מאכלים שמזיקים להנקה, מביאה הגמרא עוד הנהגות שגורמות תועלת או נזק לבנים: דְּמִשַּׁמְשָׁא בֵּי רֵיחָיָא – המשמשת מיטתה במקום הריחים, חָוֵי לָהּ – יהיו לה בָּנֵי נַכְפֵּי – החולים במחלת הנפילה. דְּמִשַּׁמְשָׁא עַל אַרְעָא – המשמשת מיטתה על הקרקע, חָוֵי לָהּ בָּנֵי שַׁמּוּטֵי, ארוכי צואר. דְּדָרְכָא עַל רְמָא דַּחֲמָרָא – הדורכת בזמן עיבורה על צואת החמור, חָוֵי לָהּ בָּנֵי גִּירְדָּנֵי, שנמרטים שערות ראשם. דְּאָכְלָה בזמן עיבורה חַרְדָּלָא – חרדל, חָוֵי לָהּ בָּנֵי וַלְוְלָנֵי – רעבתנים. דְּאָכְלָה תַּחְלֵי – שחליים, חָוֵי לָהּ בָּנֵי הוּלְפָנֵי – עינידם זולפות מים תמיד. דְּאָכְלָה מוּנֵיצִי – הרגילה לאכול דגים קטנים, חָוֵי לָהּ בָּנֵי מְצִיצֵי עֵינָא, שעינידם פורחות ונעות תמיד. דְּאָכְלָה גַּרְגּוּשְׁתָּא – אדמה, חָוֵי לָהּ בָּנֵי מְכוֹעֲרֵי – מכוערים. דְּשָׁתְיָא שִׁיכְרָא – השותה שיכר, חָוֵי לָהּ בָּנֵי אוּכְמֵי – שחורים. דְּאָכְלָה בִּישְׁרָא וְשָׁתְיָא חֲמָרָא – האוכלת בשר ושותה יין, חָוֵי לָהּ בָּנֵי